

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

19 päivänä heinäkuuta 2012*

Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Asetus (EY) N:o 44/2001 — Toimivalta työsopimusta koskevista riita-asioissa — Kolmannen maan suurlähetystön kanssa tehty sopimus — Työnantajavaltion immunitetti — 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut käsitteet sivuliike, agenttuuri tai muu toimipaikka — Sellaisen toimivaltaa koskevan sopimuksen yhteensopivuus 21 artiklan kanssa, jossa toimivalta annetaan kolmannen valtion tuomioistuimille

Asiassa C-154/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (Saksa) on esittänyt 23.3.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.3.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ahmed Mahamdia

vastaa

Algerian demokraattinen kansantasavalta,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat A. Tizzano, K. Lenaerts ja J.-C. Bonichot sekä tuomarit A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadjiev, C. Toader (esittelevä tuomari) ja C. G. Fernlund,

julkisasiamies: P. Mengozzi,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Algerian demokraattinen kansantasavalta, asiamiehenään Rechtsanwalt B. Blankenhorn,
- Espanjan hallitus, asiamiehenään S. Centeno Huerta,
- Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja A.-M. Rouchaud-Joët,
- Sveitsin valaliitto, asiamiehenään D. Klingele,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.5.2012 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 18 artiklan 2 kohdan ja 21 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Ahmed Mahmadia, joka työskenteli Algerian demokraattisen kansantasavallan Berliinin suurlähetystössä (Saksa), ja hänen työnantajansa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen oikeus

Wienin yleissopimus

- 3 Wienissä 18.4.1961 tehdyn diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Diplomaattisen edustuston tehtäviin sisältyy muun muassa:

- a) lähettiläjävaltion edustaminen vastaanottajavaltiossa;
- b) lähettiläjävaltion ja sen kansalaisten etujen suojaaminen vastaanottajavaltiossa kansainvälisen oikeuden sallimissa rajoissa;
- c) neuvottelemineen vastaanottajavaltion hallituksen kanssa;
- d) tutustuminen kaikkiin laillisin keinoin vastaanottajavaltion oloihin ja tapahtumiin sekä niistä tiedottaminen lähettiläjävaltion hallitukselle;
- e) lähettiläjävaltion ja vastaanottajavaltion välisten ystävällisten suhteiden edistäminen sekä niiden välisten taloudellisten, sivistyksellisten ja tieteellisten suhteiden kehittäminen.”

Unionin oikeus

Asetus N:o 44/2001

- 4 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan toisen perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Eräät tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden tunnustamista koskevien kansallisten sääntöjen väliset erot vaikeuttavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Säännökset, joiden avulla voidaan yhdenmukaistaa tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt – – ovat välttämättömiä.”

- 5 Asetuksen johdanto-osan kahdeksannessa ja yhdeksännessä perustelukappaleessa, jotka koskevat vastaajia, joiden kotipaikka on jossakin kolmannessa valtiossa, todetaan seuraavaa:

”(8) Tämän asetuksen soveltamisalaan kuuluvilla riita-asioilla on oltava liittymä niihin jäsenvaltioihin, joita asetus sitoo. Tuomioistuimen toimivaltaa koskevia yhteisiä sääntöjä olisi periaatteessa sovellettava, kun vastaajalla on kotipaikka jossakin näistä jäsenvaltioista.

- (9) Vastaajaa, jonka kotipaikka ei ole jäsenvaltiossa, koskevat yleensä sen jäsenvaltion alueella sovellettavat tuomioistuimen toimivaltaa koskevat kansalliset säännöt, missä kanne on nostettu, ja vastaajaan, jonka kotipaikka on sellaisessa jäsenvaltiossa, jota tämä asetus ei sido, on sovellettava edelleen [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehtyä yleissopimusta (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna peräkkäisillä yleissopimuksilla uusien jäsenvaltioiden liittyessä kyseiseen yleissopimukseen (jäljempänä Brysselin yleissopimus)].”
- 6 Asetuksen johdanto-osan 13 perustelukappaleessa, joka koskee toimivaltasääntöjä muun muassa työsopimuksia koskevissa riita-asioissa, todetaan seuraavaa:
- ”Vakuutus-, kuluttaja- ja työsopimusten osalta heikompaa osapuolta olisi suojeltava hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä kuin mitä yleiset säännökset edellyttävät.”
- 7 Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa määritellään asetuksen asiallinen soveltamisala seuraavasti:
- ”Tätä asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti asetusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin”.
- 8 Asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään sellaista henkilöä vastaan vireille pantavista oikeudenkäynneistä, jonka kotipaikka on kolmannessa valtiossa, seuraavaa:
- ”Jos vastaajan kotipaikka ei ole jäsenvaltiossa, kunkin jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta määräytyy kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti, jollei 22 ja 23 artiklan säännöksistä muuta johdu.”
- 9 Asetuksen 5 artiklan 5 alakohdassa säädetään, että jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa ”sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaa koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä toimipaikka sijaitsee”.
- 10 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 5 jaksossa, joka muodostuu 18–21 artiklasta, vahvistetaan toimivaltasäännöt työsopimusta koskevissa riita-asioissa.
- 11 Asetuksen N:o 44/2011 18 artiklassa säädetään seuraavaa:
- ”1. Työsopimusta koskevassa asiassa tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, jollei 4 artiklasta ja 5 artiklan 5 kohdasta muuta johdu.
2. Kun työntekijä tekee työsopimuksen sellaisen työnantajan kanssa, jonka kotipaikka ei ole jäsenvaltiossa mutta jolla on jossain jäsenvaltiossa sivuliike, agentuuri tai muu toimipaikka, työnantajalla katsotaan sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaa koskevissa riita-asioissa olevan kotipaikka kyseisessä jäsenvaltiossa.”
- 12 Asetuksen 19 artiklassa säädetään seuraavaa:
- ”Työnantajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, voidaan nostaa kanne
- 1) sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai
 - 2) toisessa jäsenvaltiossa

- a) sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä työntekijä tavallisesti työskentelee, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä hän viimeksi työskenteli, tai
- b) jos työntekijä ei tavallisesti työskentele tai ei työskennellyt yhdessä ja samassa valtiossa, sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä työntekijän palvelukseen ottanut toimipaikka sijaitsee tai sijaitsi.”

13 Asetuksen 21 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän jakson säännöksistä voidaan poiketa toimivaltaa koskevalla sopimuksella ainoastaan, jos:

- 1) sopimus on tehty riidan syntymisen jälkeen; tai
- 2) sopimus antaa työntekijälle oikeuden nostaa kanne muissa kuin tässä jaksossa tarkoitetuissa tuomioistuimissa.”

Saksan oikeus

14 Saksan liittotasavallan perustuslain (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) 25 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Kansainvälisen oikeuden yleiset säännöt ovat osa liittovaltion oikeutta. Niillä on etusija lakeihin nähden, ja ne tuottavat välittömiä oikeuksia ja velvollisuuksia liittovaltion alueella asuville.”

15 Tuomioistuinlaitoksesta annetun lain (Gerichtsverfassungsgesetz), sellaisena kuin se on 9.5.1975 julkaistussa versiossa, 18 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tämän lain soveltamisalueella sijaitsevien diplomaattisten edustustojen jäsenet, heidän perheenjäsenensä ja heidän yksityispalvelijansa ovat 18.4.1961 tehdyn diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen nojalla vapaita Saksan tuomioistuinten tuomiovallasta. – –”

16 Tuomioistuinlaitoksesta annetun lain 20 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Saksan tuomioistuinten tuomiovalta ei ulotu myöskään muiden valtioiden edustajiin ja heidän mukanaan seuraaviin henkilöihin, jotka oleskelevat tämän lain soveltamisalueella Saksan liittotasavallan kutsumina.

2. Saksan tuomioistuinten tuomiovalta ei lähtökohtaisesti ulotu myöskään muihin kuin 1 momentissa ja 18 ja 19 §:ssä mainittuihin henkilöihin siltä osin kuin heidät on vapautettu siitä kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen, kansainvälisten sopimusten tai muiden oikeussääntöjen nojalla.”

17 Saksan siiviliprosessilain (Zivilprozessordnung), sellaisena kuin se on 5.12.2005 julkaistussa versiossa, 38 §:n, jonka otsikko on ”Sallitut oikeuspaikkalausekkeet”, 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Ensimmäisen asteen tuomioistuimen toimivallasta voidaan lisäksi sopia silloin, kun vähintään yhden sopimuspuolen osalta ei ole olemassa yleistä toimivaltaista tuomioistuinta Saksassa. Sopimus on tehtävä kirjallisesti, tai jos se on tehty suullisesti, se on vahvistettava kirjallisesti. – –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 18 Mahamdia, joka on Algerian ja Saksan kansalainen, asuu Saksassa. Hän teki 1.9.2002 Algerian demokraattisen kansantasavallan kanssa toimihenkilön työsopimuksen yhdeksi vuodeksi siten, että sopimusta voidaan jatkaa, kyseisen valtion Berliinissä sijaitsevan suurlähetystön autonkuljettajan tehtäviä varten.
- 19 Tähän ranskan kielellä laadittuun työsopimukseen sisältyy seuraava oikeuspaikkalauseke:
”VI Riitojen ratkaisu
Tästä sopimuksesta johtuvien erimielisyyksien ja riitojen ratkaisemisen osalta toimivaltaisia ovat yksin algerialaiset tuomioistuimet.”
- 20 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että Mahamdian tehtävänä oli kuljettaa vieraita, suurlähetystön muita työntekijöitä sekä myös sijaisena suurlähettilästä. Hänen tehtäviinsä kuului lisäksi suurlähetystön postin toimittaminen saksalaisiin virastoihin ja postiin. Eräs toinen suurlähetystön työntekijä, jota hän kuljetti, vastaanotti diplomaattipostin ja toimitti sen edelleen. Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi myös, että asianosaiset ovat kuitenkin eri mieltä siitä, suorittiko Mahamdia myös tulkin tehtäviä.
- 21 Mahamdia nosti 9.8.2007 Algerian demokraattista kansantasavaltaa vastaan kanteen Arbeitsgericht Berlinissä ja vaati korvausta ylityötunneista, jotka hän väitti tehneensä vuosien 2005 ja 2007 välisenä aikana.
- 22 Mahamdian työsopimus irtisanottiin suurlähetystön asianhoitajan 29.8.2007 päivätyllä kirjeellä 30.9.2007 lukien.
- 23 Mahamdia laajensi tällöin kannettaan ja vaati yhtäältä toteamaan, että hänen työsopimuksensa irtisanominen on lainvastainen, ja vaati toisaalta korvausta irtisanomisajalta sekä sitä, että hänen palvelussuhdettaan jatkettaisiin siihen saakka, kunnes riita-asian käsittely päättyy.
- 24 Algerian demokraattinen kansantasavalta esitti irtisanomista koskevassa menettelyssä oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan saksalaiset tuomioistuimet eivät ole toimivaltaisia, ja vetosi sekä lainkäytöllistä koskemattomuutta koskeviin kansainvälisiin sääntöihin että työsopimuksessa olevaan oikeuspaikkalausekkeeseen.
- 25 Arbeitsgericht Berlin hyväksyi väitteen 2.7.2008 antamallaan tuomiolla ja hylkäsi tämän vuoksi Mahamdian kanteen. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että valtiolla on kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti lainkäytöllinen koskemattomuus niiden käyttäessä suvereenia valtiovaltaansa ja että Mahamdian toimet, jotka toiminnallisesti liittyivät suurlähetystön diplomaattiseen toimintaan, eivät kuuluneet saksalaisten tuomioistuinten tuomiovallan piiriin.
- 26 Pääasian valittaja valitti tästä tuomiosta Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburgiin, joka osittain kumosi Arbeitsgericht Berlinin antaman tuomion 14.1.2009 antamallaan tuomiolla.
- 27 Se totesi, että koska valittaja oli suurlähetystön autonkuljettaja, hänen toimintansa ei kuulunut vastaajana olevan valtion julkisen vallan käytön piiriin vaan se oli avustavaa toimintaa valtion suvereniteetin käyttämiseen nähden. Algerian demokraattisella kansantasavallalla ei näin ollen ole tässä riita-asiassa koskemattomuutta. Se katsoi lisäksi, että saksalaiset tuomioistuimet olivat toimivaltaisia käsittelemään kyseisen riita-asian, koska suurlähetystö on asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ”toimipaikka”. Asetuksen 19 artiklassa vahvistetut säännöt ovat siis sovellettavissa. Se korosti tämän osalta, että vaikka toimipaikka on tavallisesti paikka kaupallisen toiminnan harjoittamista varten, asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohtaa voidaan soveltaa myös suurlähetystöön, koska yhtäältä asetuksessa ei ole säännöstä, jonka nojalla valtioiden

diplomaattiset edustustot olisi suljettu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, ja toisaalta suurlähetystöllä on oma johto, joka tekee itsenäisesti sopimuksia, myös työsopimusten kaltaisia yksityisoikeudellisia sopimuksia.

- 28 Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg ei myöskään hyväksynyt työsopimuksessa olevaa oikeuspaikkalauseketta. Se katsoi, että lauseke ei täytä asetuksen N:o 44/2001 21 artiklassa vahvistettuja edellytyksiä, kun otetaan huomioon, että se oli tehty ennen riita-asian syntymistä ja siinä työntekijä ohjattiin vain algerialaisiin tuomioistuimiin.
- 29 Algerian demokraattinen kansantasavalta teki Revision-valituksen Bundesarbeitsgerichtiin nojautuen sekä lainkäytölliseen koskemattomuuteen, joka sillä pitäisi olla, että mainittuun oikeuspaikkalausekkeeseen.
- 30 Bundesarbeitsgericht kumosi valituksenalaisen tuomion 1.7.2010 ja palautti asian Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburgiin. Bundesarbeitsgericht kehotti ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta esitettyjen todisteiden perusteella luokittelemaan pääasian kantajan tehtävät, erityisesti tulkin tehtäviin liittyvät, sen selvittämiseksi, voidaanko niiden katsoa olevan pääasiassa vastapuolena olevan valtion suvereniteettia ilmentäviä tehtäviä. Lisäksi sen varalta, että selvityksen perusteella käy ilmi, että tämä valtio ei nauti lainkäytöllistä koskemattomuutta, se määräsi Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburgin määrittämään pääasian ratkaisemiseksi toimivaltaisen tuomioistuimen ottaen erityisesti huomioon asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohdan sekä Euroopan neuvoston puitteissa laaditun valtioiden koskemattomuudesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen, joka on avattu valtioiden allekirjoitettavaksi Baselissa 16.5.1972, 7 artiklan.
- 31 Bundesgerichtshof päätti pääasiassa kyseessä olevaan sopimukseen sovellettavasta laista, että muutoksenhakutuomioistuimen on tutkittava, olivatko sopimuspuolet, kun nimenomaista valintaa ei ole tehty, implisiittisesti pitäneet Algerian lakia sopimukseen sovellettavana lakina. Tältä osin viitteitä voidaan saada sopimuksen kielen, kantajan alkuperän tai hänen tehtäviensä luonteen kaltaisista seikoista.
- 32 Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että Saksan liittotasavallan perustuslain 25 §:n mukaan valtiot voivat vedota lainkäytölliseen koskemattomuuteen vain riita-asioissa, jotka koskevat niiden suvereniteetin käyttöä. Bundesarbeitsgerichtin oikeuskäytännön mukaan suurlähetystössä työskentelevien ja asianomaisen valtion väliset työoikeudelliset riidat kuuluvat saksalaisten tuomioistuinten toimivallan piiriin, jos työntekijä ei ole suorittanut työnantajanaan olevan jäsenvaltion suvereniteettia ilmentäviä tehtäviä.
- 33 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin ”olettaa”, että Mahamdia ei ole suorittanut tällaisia tehtäviä, koska Algerian demokraattinen kansantasavalta ei ole näyttänyt toteen hänen osallistumisestaan näihin tehtäviin.
- 34 Tämä tuomioistuin katsoo lisäksi, että saksalaisten tuomioistuinten tuomiovalta perustuu asetuksen N:o 44/2001 18 ja 19 artiklaan mutta että näiden artiklojen soveltamiseksi on selvítettävä, onko suurlähetystö asetuksen 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ”sivuliike, agentuuri tai muu toimipaikka”. Itse asiassa vain siinä tapauksessa Algerian demokraattista kansantasavaltaa voidaan pitää työnantajana, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa.
- 35 Tässä tapauksessa asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan 2 alakohdan mukaan pääasiassa kyseessä olevassa sopimuksessa olevaa oikeuspaikkalauseketta ei myöskään lähtökohtaisesti voitaisi soveltaa saksalaisten tuomioistuinten toimivallan pois sulkemiseksi.

36 Tämän perusteella Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko jäsenvaltiossa sijaitsevaa sellaisen valtion suurlähetystä, joka ei kuulu – – asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan, pidettävä asetuksen – – 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna sivuliikkeenä, agentuurina tai muuna toimipaikkana?
- 2) Jos unionin tuomioistuin vastaa kysymykseen 1 myöntävästi: Voiko ennen riita-asian syntymistä tehty oikeuspaikkalauseke olla asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan kuulumattoman tuomioistuimen toimivallan perusteena, jos oikeuspaikkalauseke aiheuttaa sen, että asetuksen N:o 44/2001 18 ja 19 artiklaan perustuva toimivalta suljetaan pois?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 37 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy ensimmäisellä kysymyksellään, onko asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että suurlähetystö on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ”toimipaikka”, ja onko asetus näin ollen sovellettavissa määritettäessä, mikä tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään kanteen, jonka kolmannen valtion jäsenvaltiossa sijaitsevan suurlähetystön työntekijä on nostanut kyseistä kolmatta valtiota vastaan.
- 38 On aluksi todettava, että asetusta N:o 44/2001, jossa vahvistetaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivallan määrittämistä koskevat säännöt, sovelletaan kaikkiin riita-asioihin siviili- ja kauppaoikeuden alalla lukuun ottamatta tiettyjä asetuksessa nimenomaisesti mainittuja aloja. Kuten edellä 10 kohdasta käy ilmi, asetuksen II luvun 5 jaksossa, joka muodostuu 18–21 artiklasta, vahvistetaan toimivaltasäännöt työsopimusta koskevista riita-asioista.
- 39 Asetuksen N:o 44/2001 alueellisesta soveltamisalasta asetuksen johdanto-osan toisesta perustelukappaleesta ja 7.2.2006 annetusta lausunnosta 1/03 (Kok., s. I-1145, 143 kohta) seuraa, että asetuksen tarkoituksena on jäsenvaltioiden toimivaltasääntöjen yhdenmukaistaminen sekä unionin sisäisten riita-asioiden että sellaisten riita-asioiden osalta, joihin sisältyy ulkoinen osatekijä, alaa koskevien kansallisten lainsäädäntöjen erilaisuudesta mahdollisesti johtuvien sisämarkkinoiden toiminnan esteiden poistamiseksi.
- 40 Asetukseen N:o 44/2001 ja erityisesti sen II lukuun, johon 18 artikla kuuluu, sisältyy joukko sääntöjä, jotka muodostavat kokonaisvaltaisen järjestelmän ja joita sovelletaan paitsi eri jäsenvaltioiden välisiin suhteisiin myös jäsenvaltion ja kolmannen valtion välisiin suhteisiin (ks. em. lausunto, 144 kohta).
- 41 Asetuksen 18 artiklan 2 kohdassa säädetään erityisesti, että kun työntekijä tekee työsopimuksen sellaisen työnantajan kanssa, jonka kotipaikka on Euroopan unionin alueen ulkopuolella mutta jolla on jossain jäsenvaltiossa sivuliike, agentuuri tai muu toimipaikka, työnantajalla katsotaan olevan kotipaikka kyseisessä jäsenvaltiossa toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseksi.
- 42 Jotta voitaisiin varmistaa tämän asetuksen ja erityisesti 18 artiklan täysi tehokkuus, asetukseen sisältyviä oikeudellisia käsitteitä on tulkittava itsenäisesti ja siten samalla tavalla kaikissa valtioissa (ks. vastaavasti Brysselin yleissopimuksen tulkinnasta esim. asia 33/78, Somafer, tuomio 22.11.1978, Kok., s. 2183, Kok. Ep. IV, s. 229, 8 kohta).
- 43 Erityisesti asetuksen N:o 44/2011 18 artiklan 2 kohtaan sisältyvien ”sivuliikkeen”, ”agentuurin” tai ”muun toimipaikan” käsitteille ominaisten osatekijöiden määrittämiseksi on asetuksen tekstin tästä vaietessa otettava huomioon säännöksen tavoite.

- 44 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 5 jaksossa vahvistetaan työsopimuksesta johtuvien riitojen osalta joukko sääntöjä, joiden tarkoituksena, kuten asetuksen johdanto-osan 13 perustelukappaleesta käy ilmi, on heikomman sopimuspuolen suojeleminen hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä (ks. vastaavasti asia C-462/06, Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, tuomio 22.5.2008, Kok., s. I-3965, 17 kohta).
- 45 Niiden mukaan työntekijä voi muun muassa nostaa työnantajaansa vastaan kanteen siinä tuomioistuimessa, jonka hän katsoo olevan lähinnä etujaan, sillä tavoin, että hänellä on mahdollisuus saattaa asia vireille sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänellä on kotipaikka, tai sen valtion tuomioistuimessa, jossa hän tavallisesti työskentelee, taikka vielä sen valtion tuomioistuimessa, jossa työnantajalla on toimipaikka. Kyseisen jakson säännöksissä myös rajoitetaan työnantajan, joka nostaa kanteen työntekijää vastaan, mahdollisuutta valita oikeuspaikka ja mahdollisuutta poiketa asetuksessa vahvistetuista toimivaltasäännöistä.
- 46 Kuten Brysselin yleissopimukseen sisältyviä, työsopimuksia koskevia toimivaltasääntöjä koskevasta oikeuskäytännöstä käy ilmi (ks. asia 133/81, Ivone, tuomio 26.5.1982, Kok., s. 1891, Kok. Ep. VI, s. 463, 14 kohta; asia C-125/92, Mulox IBC, tuomio 13.7.1993, Kok., s. I-4075, Kok. Ep. XIV, s. I-319, 18 kohta; asia C-383/95, tuomio 9.1.1997, Kok., s. I-57, 22 kohta ja asia C-437/00, Pugliese, tuomio 10.4.2003, Kok., s. I-3573, 18 kohta), asetuksen N:o 44/2001 II luvun 5 jakson säännöksiä on tulkittava siten, että otetaan huomioon huoli heikomman sopimuspuolen eli työntekijän riittävän suojelun varmistamisesta.
- 47 Asetuksen ja Brysselin yleissopimuksen välisen jatkuvuuden varmistamiseksi niihin sisältyviä ”sivuliikkeen”, ”agentuurin” ja ”muun toimipaikan” käsitteitä on tulkittava niiden perusteiden mukaan, jotka yhteisöjen tuomioistuin on osoittanut oikeuskäytännössään Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 5 kohdan osalta, johon sisältyvät samat käsitteet ja jossa vahvistetaan erityiset toimivaltasäännöt riita-asioissa, jotka liittyvät yrityksen sivutoimipaikan toimintaan. Säännös on lisäksi toistettu sanataarkasti asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 5 alakohdassa.
- 48 Tulkitessaan ”sivuliikkeen”, ”agentuurin” ja ”muun toimipaikan” käsitettä yhteisöjen tuomioistuin on erottanut kaksi kriteeriä, jotka määrittävät, liittyykö kanne, joka koskee johonkin näiden toimipaikkojen luokkaan kuuluvan toimipaikan toimintaa, jäsenvaltioon. Ensiksi ”sivuliikkeen”, ”agentuurin” ja ”muun toimipaikan” käsite edellyttää, että on olemassa ulospäin pääliikkeen jatkeena pysyvästi esiintyvä liiketoimintakeskus. Keskuksella on oltava oma johto ja sellaiset aineelliset valmiudet, että se voi käydä liikeneuvotteluja kolmansien kanssa, joiden ei siten tarvitse olla suorassa yhteydessä pääliikkeeseen (ks. asia 139/80, Blanckaert & Willems, tuomio 18.3.1981, Kok., s. I-819, 11 kohta). Toiseksi riidan on koskettava joko näiden yksiköiden toimintaa koskevia toimia tai niiden pääliikkeen nimissä tekemiä sitoumuksia, jotka on täytettävä siinä valtiossa, jossa yksikkö sijaitsee (ks. vastaavasti em. asia Somafer, tuomion 13 kohta).
- 49 Pääasiassa on ensiksi palautettava mieleen, että – kuten diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 3 artiklassa todetaan – suurlähetystön tehtäviin kuuluvat pääasiassa lähettävän valtion edustaminen, sen etujen suojaaminen ja lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion välisten suhteiden edistäminen. Suurlähetystö voi kaikkien julkisten yksiköiden tavoin näitä tehtäviä hoitaessaan toimia iure gestionis, ja sille voi syntyä yksityisoikeudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia esimerkiksi yksityisoikeudellisten sopimusten tekemisen perusteella. Tilanne on tällainen, kun se tekee työsopimuksen sellaisen henkilön kanssa, joka ei hoida tehtäviä, jotka merkitsevät julkisen vallan käyttämistä.
- 50 Edellä 48 kohdassa mainitusta ensimmäisestä kriteeristä on todettava, että suurlähetystö voidaan rinnastaa liiketoimintakeskukseen, joka esiintyy pysyvästi ulospäin ja joka edistää lähettäjävaltion tunnettavuutta ja edustaa sitä.

- 51 Mainitussa tämän tuomion kohdassa esitetyn toisen kriteerin osalta on ilmeistä, että pääasiassa riidan kohteella eli työsuhteen alalla olevalla riidalla on riittävä liittyä kyseessä olevan suurlähetystön toimintaan, koska se liittyy sen henkilöstön hallintoon.
- 52 Kun suurlähetystö tekee valtion nimissä työsopimuksen, se on asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu toimipaikka, kun työntekijän, jonka kanssa sopimus on tehty, tehtävät liittyvät suurlähetystön vastaanottajavaltiossa suorittamaan hallinnointitoimintaan.
- 53 Algerian demokraattinen kansanvalta väitti sekä saksalaisissa tuomioistuimissa että tässä ennakkoratkaisumenettelyssä esittämässään huomautuksissa, että toimivallan tunnustaminen suurlähetystön vastaanottajavaltion tuomioistuimelle merkitsisi sitä, että lainkäyttöllistä koskemattomuutta koskevia kansainvälisen tapaoikeuden sääntöjä ei noudatettaisi, ja että näiden sääntöjen perusteella asetus N:o 44/2001 ja erityisesti sen 18 artikla eivät olisi sovellettavissa pääasian kaltaisessa riita-asiassa.
- 54 Tästä on todettava, että valtioiden lainkäyttöllisen koskemattomuuden osalta yleisesti tunnustetut kansainvälisen oikeuden periaatteet sulkevat pois sen, että valtio voitaisiin haastaa toisen valtion tuomioistuimeen pääasian kaltaisessa riita-asiassa. Tämä valtioiden lainkäyttöllinen koskemattomuus on vahvistettu kansainvälisessä oikeudessa, ja se perustuu periaatteeseen *par in parem non habet imperium*, jonka mukaan valtio ei voi olla toisen valtion tuomiovallan alainen.
- 55 Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 17–23 kohdassa, nykyisessä kansainvälisessä käytännössä tällä koskemattomuudella ei kuitenkaan ole absoluuttista arvoa vaan se tunnustetaan yleisesti, kun riita-asia koskee sellaista suvereniteetin käyttöä, joka tapahtuu *iure imperii* (valtiovallan käyttö). Se voidaan sen sijaan sulkea pois, jos kanne koskee toimia, jotka on toteutettu *iure gestionis* (valtiojohtoisen liiketoiminnan harjoittaminen) ja jotka eivät sisällä julkisen vallan käyttöä.
- 56 Kun otetaan huomioon valtioiden lainkäyttöllistä koskemattomuutta koskevan kansainvälisen tapaoikeuden periaatteen sisältö, on siis katsottava, että se ei ole esteenä asetuksen N:o 44/2001 soveltamiselle pääasian kaltaisessa riita-asiassa, jossa työntekijä vaatii korvausta ja riitauttaa valtion kanssa tekemänsä työsopimuksen irtisanomisen laillisuuden, kun asiaa käsittelevä tuomioistuin toteaa, että työntekijän suorittamat tehtävät eivät kuulu julkisen vallan käyttöön, tai kun ei ole vaarana, että kanteella puututtaisiin valtion turvallisuusintresseihin. Tämän toteamuksen perusteella tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen riita-asia, voi myös katsoa, että riita-asia kuuluu asetuksen N:o 44/2001 asialliseen soveltamisalaan.
- 57 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltion alueella sijaitseva kolmannen maan suurlähetystö on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ”toimipaikka” riita-asiassa, joka koskee sen lähettäjävaltion nimissä tekemää työsopimusta, kun työntekijän suorittamat tehtävät eivät kuulu julkisen vallan käyttöön. Kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, on ratkaistava, minkä luonteisia työntekijän hoitamat tehtävät tarkalleen ovat.

Toinen kysymys

- 58 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy toisella kysymyksellään, onko asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan 2 alakohtaa tulkittava siten, että ennen riita-asian syntymistä tehty toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sopimus kuuluu tämän säännöksen soveltamisalaan, jos kyseisessä sopimuksessa annetaan yksinomainen toimivalta asetuksen soveltamisalaan kuulumattomalle tuomioistuimelle siten, että asetuksen 18 ja 19 artiklan erityissääntöihin perustuva toimivalta suljetaan pois.

- 59 Algerian demokraattinen kansantasavalta katsoo, että 21 artikla ei ole esteenä sille, että sopimuspuolet antavat työ sopimuksen lausekkeessa kolmannen valtion tuomioistuimelle toimivallan ratkaista sopimusta koskevat riidat. Sen mukaan tästä valinnasta ei käsiteltävässä asiassa aiheudu työntekijälle mitään haittaa, ja on sopimuspuolten tahdon mukaista, että sopimus kuuluu tämän valtion oikeuden soveltamisalaan.
- 60 Kuten asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 13 perustelukappaleesta käy ilmi, II luvun 5 jakson erityissääntöjen tarkoitus on taata työntekijän riittävä suojelu. Edellä 46 kohdassa mainitun yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tämä tarkoitus on otettava huomioon näitä sääntöjä tulkittaessa.
- 61 Asetuksen N:o 44/2001 21 artiklassa rajoitetaan työ sopimuksen osapuolien mahdollisuutta tehdä toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sopimus. Tämä sopimus on tehtävä riidan syntymisen jälkeen, tai jos se on tehty ennen sitä, siinä on annettava työntekijälle oikeus nostaa kanne muissa kuin niissä tuomioistuimissa, joille näillä säännöillä annetaan toimivalta.
- 62 Kun otetaan huomioon asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan tarkoitus, viimeksi mainittu edellytys on, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 58 ja 59 kohdassa, ymmärrettävä siten, että ennen riidan syntymistä tehdyllä toimivaltaa koskevalla sopimuksella on annettava toimivalta käsitellä työntekijän nostama kanne asetuksen N:o 44/2001 18 ja 19 artiklan nojalla toimivaltaisten tuomioistuinten lisäksi myös muille tuomioistuimille. Sopimuslausekkeella ei siis suljeta pois viimeksi mainittujen toimivaltaa, vaan sillä lisätään työntekijän mahdollisuuksia tehdä valinta useiden toimivaltaisten tuomioistuinten joukosta.
- 63 Asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan sanamuodon mukaan toimivaltaista tuomioistuinta koskevalla sopimuksella voidaan "antaa" työntekijälle oikeus nostaa kanne muissa kuin 18 ja 19 artiklassa tarkoitetuissa tuomioistuimissa. Tästä seuraa, että kyseistä säännöstä ei voida tulkita siten, että oikeuspaikkalauseketta voitaisiin soveltaa yksinomaisesti ja sillä siis kiellettäisiin työntekijää saattamasta asiaa 18 ja 19 artiklan nojalla toimivaltaisten tuomioistuinten käsiteltäväksi.
- 64 Edellä 44 ja 46 kohdassa mainittua tavoitetta heikomman sopimuspuolen eli työntekijän suojelusta ei saavuteta, jos oikeuspaikat, joista 18 ja 19 artiklassa säädetään tämän suojelun varmistamiseksi, voitaisiin sivuuttaa ennen riidan syntymistä tehdyllä oikeuspaikkalausekkeella.
- 65 Asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan sisällöstä ja päämäärästä ei myöskään käy ilmi, että tällä sopimuksella ei voitaisi antaa toimivaltaa kolmannen valtion tuomioistuimelle, kunhan sillä ei suljeta pois asetuksen artiklojen perusteella tunnustettavaa toimivaltaa.
- 66 Edellä esitetystä seuraa, että toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan 2 alakohtaa on tulkittava siten, että ennen riidan syntymistä tehty toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sopimus kuuluu tämän säännöksen soveltamisalaan siltä osin kuin siinä annetaan työntekijälle mahdollisuus saattaa asia asetuksen 18 ja 19 artiklan erityissääntöjen mukaan tavallisesti toimivaltaisten tuomioistuinten lisäksi muiden, mahdollisesti myös unionin ulkopuolella sijaitsevien tuomioistuinten käsiteltäväksi.

Oikeudenkäyntikulut

- 67 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 18 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltion alueella sijaitseva kolmannen maan suurlähetystö on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ”toimipaikka” riita-asiassa, joka koskee sen lähettäjävaltion nimissä tekemää työsopimusta, kun työntekijän suorittamat tehtävät eivät kuulu julkisen vallan käyttöön. Kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, on ratkaistava, minkä luonteisia työntekijän hoitamat tehtävät tarkalleen ovat.**
- 2) **Asetuksen N:o 44/2001 21 artiklan 2 alakohtaa on tulkittava siten, että ennen riidan syntymistä tehty toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sopimus kuuluu tämän säännöksen soveltamisalaan siltä osin kuin siinä annetaan työntekijälle mahdollisuus saattaa asia asetuksen 18 ja 19 artiklan erityissääntöjen mukaan tavallisesti toimivaltaisten tuomioistuinten lisäksi muiden, mahdollisesti myös unionin ulkopuolella sijaitsevien tuomioistuinten käsiteltäväksi.**

Allekirjoitukset